

досвіду мовця, носія іншої мови. Головними ознаками лакун є незрозумілість, незвичність (екзотичність), чужість. Виділяють два види лакуарності: повну і неповну. Повна лакуарність – це «відсутність лексичної одиниці, що позначає те чи інше поняття в лексичній системі літературної мови або його різновиди при зіставленні з іншими його територіальними різновидами» [5, с. 173]. Якщо «у певної кількості найменувань, які поповнили систему мови реципієнта, проявляються синонімічні фразеологічні одиниці, що дають додаткову конотативну або конотативно-номінативну інформацію», то мова йде про неповні лакуни [5, с. 174]. Але лакуни або прогалини не завжди можуть бути синонімами реалії, так як, на думку С. Влахова і С. Флоріна, сильно звужують це поняття.

Отже, реалії – це лексичні одиниці, які розкривають близькість між мовою і культурою: поява нових реалій у матеріальному і духовному житті суспільства веде до виникнення відповідних слів у мові. Особливістю реалій є те, що в носіїв певної культури і певної мови з ними пов'язуються такі фонові знання та асоціації, які на певному етапі міжнаціональних та міжмовних контактів можуть бути відсутніми у носіїв інших культур і мов. Реалії можуть бути обмежені рамками навіть окремого колективу, або установи, їм властивий і часовий колорит. Як мовне явище, реалії найбільш тісно пов'язані з культурою і швидко реагують на всі зміни в розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения. – 1980. – 342 с.
2. Зорівчак Р. Реалія і переклад / Р. Зорівчак. – Л., 1989.
3. Томахин Г. Д. Реалии-американизмы / Г. Д. Томахин. – М.: Высшая школа, 1988. – 239с.
4. Федоров А. В. Основы общей теории перевода / А. В. Федоров. – М.: ООО Филология ТРИ, 2002. – 416 с.
5. Филатов В. Д. Локальная маркированность фразеологических единиц. // МПШИЯ Сборник научных трудов., вып.171. М., 1981.

Кужіль О.

Науковий керівник – доц. Чумак Г. В.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ ВЛАСНИМИ НАЗВАМИ

Останнім часом все інтенсивніше розвивається теорія фразеології, публікується надзвичайна кількість різноманітних оригінальних фразеологічних праць як і в Україні, так і за кордоном. Фразеологізми з власними назвами є яскраво маркованими одиницями, які відображають культуру, звичаї та традиції народу. Питання функціонування власних назв у складі фразеологічних одиниць досліджували такі науковці, як Г. Манушкіна, О. Сафронова, О. Кудріної, Л. Степанова, Я. Лагинович, А. Кравчук та В. Бояркін. Зараз проблема наявності ономастичних компонентів у складі фразеологізмів привертає увагу багатьох зарубіжних лінгвістів і є предметом дослідження у численних наукових працях. У той час, як на теренах нашої батьківщини, аналіз українських ономастичних фразеологічних одиниць є досить рідким явищем і вимагає більш широкого розгляду вищезазначеної проблеми.

Актуальність нашого дослідження зумовлена недостатнім вивченням українських та англійських фразеологізмів, з ономастичним компонентом. Предметом вивчення є особливості та специфіка відображення лінгвокультурних особливостей англійських фразеологізмів з власними назвами, а також способи їх перекладу українською мовою.

Об'єктом дослідження для нас виступатиме фразеологія як специфічне явище української та англійської мов, що містить у собі етнокультурологічні особливості відображення світогляду кожної з націй.

Предмет дослідження – фразеологічні одиниці української та англійської мов, що містять у собі ономастичні компоненти.

Українська та англійська мови мають у своєму складі багату фразеологією, яка є своєрідною сукупністю усталених словосполучень та виразів.

Фразеологізм (фразеологічна одиниця) – це лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, але неподільна лексично, стійка у своєму складі і структурі, яка, маючи цілісне значення, відтворюється в мові за традицією, автоматично [1, с. 127].

Оними або власні назви – це індивідуальні найменування окремих одиничних об'єктів. Під ономастичними компонентами ми розуміємо переосмислені власні назви – вторинні, видові назви, що доповнюють і уточнюють первинну, загальну номінацію і служать для розрізнення називних одиниць одного роду. Мова йде про компоненти, похідні від топонімів, антропонімів, міфонімів, зоонімів, псевдо ономастичні утворення [2, с. 22-23].

У фразеологічних одиницях кожен елемент повинен володіти емоційно-експресивними характеристиками та містити в собі певну інформацію. Тому однією з найважливіших причин функціонування

ономастичного компонента у складі фразеологізмів є узагальнене значення імені, близьке до значення соціально-оцінного відповідника [2, с. 23]. Вивчення власних імен неминуче вимагає залучення численних екстралінгвістичних відомостей, що мають пояснювальну здатність (історико-етимологічні відомості, сукупність міфологічних уявлень, пов'язаних з онімами тощо) [3, с. 382-383].

Існує така класифікація онімів, що входять до складу фразеологічних одиниць:

- 1) антропоніми – імена людей, які пов'язані з історією, культурою, і традиціями певного народу;
- 2) зооніми – назви представників тваринного світу, що становлять особливий розділ ономастики;
- 3) міфоніми – це імена людей, назви тварин, рослин, народів, географічні та космічні об'єкти, які в реальності ніколи не існували;
- 4) топоніми – це назви географічних об'єктів;
- 5) космоніми – назви космічних об'єктів;
- 6) теоніми – назви божеств;
- 7) ергоніми – назви організацій, виробничих та громадських об'єднань;
- 8) хромоніми – назви відрізків часу;
- 9) етніоніми – назви етнічних спільнот (націй, народів, племен).

Вчені вважають, що поява власних імен зумовила необхідність виділити когось або щось із ряду подібних осіб, предметів чи явищ. З плином часу індивідуальні власні імена перетворювалися на називні, тобто на узагальнені назви, і, позначаючи певне явище, певну рису вдачі людини, ставали засобом типізації. Таким чином, чимало власних імен з повсякденного вжитку поступово стали частиною живого фольклору і лексичною окрасою народних афоризмів [4, с. 55].

На те, який саме онім буде присутнім у фразеологізмі, впливають такі фактори, як географічне середовище (область, місто, село), культура та релігія народу, соціальне середовище, економічна стабільність чи нестабільність країни тощо. Оскільки власні назви нерозривно пов'язані з різноманітними сферами людської діяльності, то вони мають вагомий історичний та національно-культурний значення. Сучасний видатний лінгвіст В. Герасимчук звертає увагу на те, що власні імена в українських та англійських фразеологічних одиницях мають різноманітне смислове навантаження. Так, ідеться, перш за все, про історичні та літературні фразеологізми. Саме через наявних у них елемент, можна дізнатися багато чого цікавого та пізнавального про нашу історію та минуле. Такі фразеологізми можна знайти в багатьох фразеологічних словниках, наприклад: *Зле, Романе, робиш, що литвином ореш* (мова йде про князя Київського, Романа Ростиславовича, який, після перемоги над литвинами (тепер – білорусами), став їх впрягати до плуга і таким чином «освоював» нові місця).

Наступний приклад візьмемо з англійської мови: *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* – «доктор Джекіл і містер Хайд». Фразеологізм означає людину, що втілює в собі два начала – добре та зло. Він утворився за іменами героїв повісті Р. Л. Стівенсона «The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde». Слід зазначити той факт, що встановити конотації фразеологічних одиниць з національно-специфічним змістом можна лише за допомогою країнознавчого коментування.

Усі фразеологізми можна поділити на такі групи:

I. Імена та прізвища людей: *Jack of all trades* (майстер на всі руки), *every Tom, Dick and Harry* (кожний, будь-який, пересічна людина), *Barbie Doll* (приваблива, але бідна на розум людина (і жінка, і чоловік)), *to keep up with the Joneses* (намагатися бути не гірше за інших), *to astonish the Browns* (зробити виклик суспільству).

II. Географічні назви (назви країн, міст, річок, вулиць тощо):

- астіоніми - назви міст: *to carry coal to Newcastle* (робити марну справу, у ліс дрова возити)
- годоніми - назви вулиць: *Whitehall mandarins* (вищі державні чиновники у Великій Британії), *Wall Street* (американський фінансовий ринок);
- урбаноніми - назви внутрішньоміських об'єктів, споруд тощо: *to talk Billingsgate* (лягтися як базарна перекупка; *Billingsgate* - назва великого рибного ринку в Лондоні);
- хороніми - назви великих територій, країн тощо: *to talk United States* - говорити з американським акцентом;
- гідроніми - назви водних об'єктів: *the Swan of Avon* (Вільям Шекспір), *the Queen City of the Pacific* («перлина Тихого океану», м. Сан-Франциско);
- ороніми - назви гір: *to climb one's Gogol* (прийняти страждання) та ін.

III. Назви місяців та днів тижня: *man Friday* (вірний слуга), *Sunday driver* (невправний водій), *girl Friday* (асистентка в офісі, з невисоким службовим становищем та різноманітними обов'язками).

IV. Назви національностей: *double Dutch* (абсолютно незрозуміла мова), *be Greek to someone* (бути геть незрозумілим, нечитабельним для когось).

V. Міфологічні, біблійні та стародавні історичні назви: *Alpha and Omega* (початок і кінець), *as wise as Solomon* (дуже мудра людина).

Основними способами перекладу фразеологізмів з ономастичним компонентом є:

- еквівалентний переклад (*the thread of Ariadne* - нитка Аріадни)

- описовий переклад (the Arab of the gutter - дитина вулиці)
- калькування (Silicon Valley - Силіконова долина)
- аналоговий переклад (before one can say Jack Robinson - оком не змигнути)
- комбінований переклад (California blankets - «каліфорнійські ковдри» (газети, якими вкриваються безхатченки, які ночують у парках)
- транскрипція та транслітерація (Wall Street - Волл-стріт) [5, с. 25].

Висновки. Отже, фразеологічні одиниці з ономастичним компонентом є досить поширеним явищем в українській та англійській мовах. Фразеологізми з власними назвами є доволі специфічними, оскільки містять компоненти, що є властивими лише певній мові та відображають її традиції, звичаї та історію. Саме вони становлять певні труднощі для перекладача при їхньому відтворенні іноземною мовою. Найбільш поширеними способами їх перекладу є еквівалентний, описовий, аналоговий, комбінований види перекладу, калькування, транслітерування і транскрипція. Подальший їхній детальний аналіз допоможе нам розібратися у всіх тонкощах утворення, функціонування та застосування фразеологічних одиниць та їх перекладу у досліджуваних мовних середовищах.

Наша тема потребує подальшого аналізу, оскільки особливості перекладу українських та англійських фразеологізмів з ономастичним компонентом є ще недостатньо вивчені у контексті українського перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985. – 360 с.
2. Пасік Н. Власні імена в українській фразеології. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – К., 2000.
3. Ражина, В. А. Прецедентные ономимы и их роль в культурно-языковом социуме / В. А. Ражина // Научная мысль Кавказа / гл. ред. М. Ч. Залиханов. – Ростов-на-Дону : СКНЦ ВШ, 2006. – Приложение № 11. – С. 381–387.
4. Русанівський В., Єрмоленко С. Наші імена та прізвиська. Власні назви // Життя слова. – К., 1978.
5. Фёдоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для ин-тов и фак. иностр. яз. Учебное пособие. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк., 1983. – 303с.

Бурдик В.

Науковий керівник – доц. Морська Н. Л.

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ

У сучасній філософії науки зростає важливість дослідження норм науковості гуманітарного знання. Актуальним є визначення специфіки та методологічного потенціалу гуманітарної галузі, можливостей гуманітарно-наукової парадигми. Потреба в таких дослідженнях зумовлюється становленням некласичної раціональності, переходом у фазу постнекласичної науки, процесами її гуманізації та гуманітаризації. Крім того, на початку ХХІ ст. потреба в осмисленні гуманітарної парадигми наукового пізнання зумовлена ще до цього часу неподоланим істотним відставанням у формуванні методології гуманітарних наук від аналогічної сфери природознавства [1, с. 3].

Обґрунтування стратегій соціально-економічних модернізацій, здійснення гуманітарних експертиз техніко-технологічних, медико-біологічних, психолого-педагогічних, екологічних та інших проєктів і програм, потребує аналізу норм науковості гуманітарного знання, розв'язання питання критеріїв та еталонів, що має важливе теоретичне і практичне значення та набуває особливої актуальності у зв'язку з перспективами утвердження в ХХІ ст. пріоритету гуманітарних наук [2, с. 1].

Значну роль у становленні і дослідженні гуманітарної науки відіграли ідеї видатних мислителів Г. Гегеля, І. Канта, В. Дільтея, Т. де Шардена, М. Фуко, К. Леві-Стросса, П. Рікера, Ж.-П. Сартра, М. Лотмана, Г.-Г. Гадамера, М. М. Бахтіна та інших. Серед вітчизняних класиків варто відмітити Г. Сковороду, І. Франка, В. Вернадського, М. Поповича, С. Кримського, В. Шинкарука, Ю. Іщенка та інших, які присвятили свої праці проблемам гуманітарного знання. Важливим внеском в розвиток української гуманітарної методології є стаття В. Андрущенка та М. Михальченка «Гуманізм і гуманітаризм: спільне і специфічне», на думку яких «гуманізація суспільного життя і гуманітаризація науки й освіти мають бути дієвими засобами прогресивного поступу України» [3].

Метою нашої статті є визначення особливостей розвитку гуманітарного знання та його значення у системі наук на сучасному етапі.

У ХХ ст. сформувалася постнекласична раціональність науки. У фокусі вивчення знаходяться не предмети, а історично змінні системи об'єктів. Особливістю цього періоду є етизація наукового пошуку, зміст якого стає ціннісно-вмотивованим, дослідження здійснюється на засадах гуманістичної моралі, враховується антропний принцип. Збільшується інтерес до людини, її історії, перспектив існування. Важливою рисою сучасного типу раціональності став і вияв уваги до ненаукових форм знання, позараціональних засад мислення. Науковців все більшою мірою цікавить інтуїція вченого, емотивне підґрунтя його творчості, ціннісні засади діяльності [4, с. 4-5].

Поняття гуманітаризм, гуманітарне мислення, гуманітарна наука пов'язані з поняттям гуманізму.